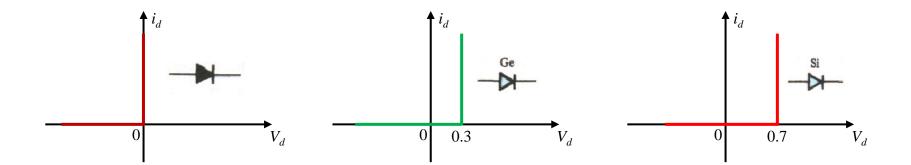
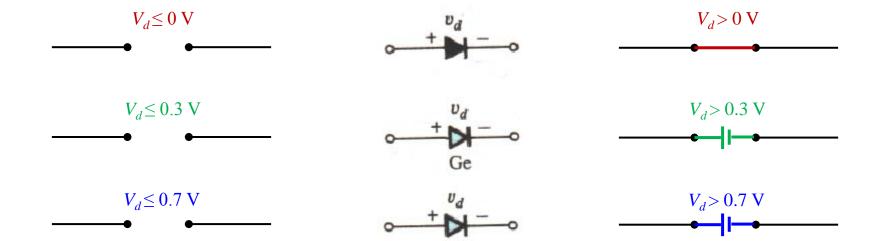
MÜHENDISLİK FAKÜLTESİ BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ

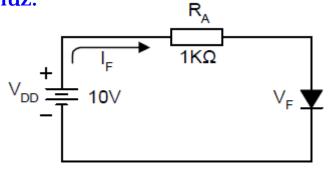
ELEKTRONİK VEUYGULAMALARI

Soru 1

Verilen devre için diyot üzerinden akan ileri yön akımını ideal ve pratik bir silisyum diyot için bulunuz.

İdeal Diyot Modeli

$$I_{F} = \frac{V_{DD}}{R_{A}} = \frac{10V}{1K\Omega} = 10mA$$

$$V_A = I_F \cdot R_A = (10mA) \cdot (1K\Omega) = 10V$$

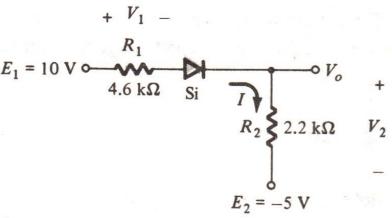
Pratik Diyot Modeli

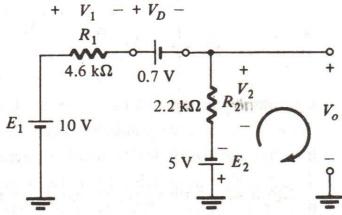
$$I_{\rm F} = \frac{V_{\rm DD} - V_{\rm F}}{R_{\rm A}} = \frac{10V - 0.7V}{1K\Omega} = 9.3mA$$

$$V_A = I_F \cdot R_A = (9.3mA) \cdot (1K\Omega) = 9.3V$$

Soru 2

Verilen devrede I, V_1 , V_2 , V_0 değerlerini bulunuz.

$$I = \frac{E_1 + E_2 - V_D}{R_1 + R_2} = \frac{10 + 5 - 0.7}{4.6 \text{ k}\Omega + 2.2 \text{ k}\Omega} = \frac{14.3}{6.8 \text{ k}\Omega}$$

$$\approx 2.1 \text{ m A}$$

$$V_1 = IR_1 = (2.1 \text{ mA})(4.6 \text{ k}\Omega) = 9.66 \text{ V}$$

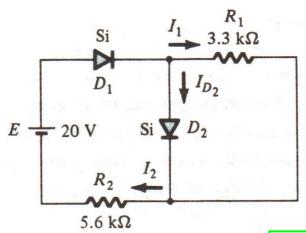
$$V_2 = IR_2 = (2.1 \text{ mA})(2.2 \text{ k}\Omega) = 4.62 \text{ V}$$

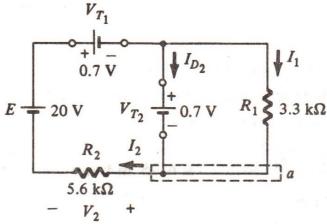
$$-E_2 + V_2 - V_0 = 0$$

 $V_0 = V_2 - E_2 = 4.62 - 5 = -0.38 \text{ V}$

Soru 3

Verilen devrede I, V_1 , V_2 , V_0 değerlerini bulunuz.

$$I_1 = \frac{V_{T2}}{R_1} = \frac{0.7}{3.3 \text{ k}\Omega} = 0.212 \text{ mA}$$

$$-V_2 + E - V_{T_1} - V_{T_2} = 0$$

$$V_2 = E - V_{T_1} - V_{T_2} = 20 - 0.7 = 18.6 V$$

$$I_2 = \frac{V_2}{R_2} = \frac{18.6}{5.6 k\Omega} = 3.32 \text{ mA}$$

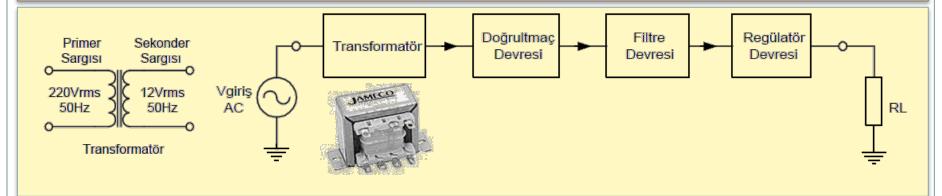
$$I_{D_1} + I_1 = I_2$$

 $I_{D_2} = I_2 - I_1 = 3.32 \text{ mA} - 0.212 \text{ mA} = 3.108 \text{ mA}$

DİYOT UYGULAMALARI
İçerik :
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri ☐ Yarım Dalga Doğrultucu ☐ Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu ☐ Orta Uçlu Transformatör Kullanılarak Gerçekleştirilen Tam Dalga Doğrultucu
2-) FİLTRELER □ Kondansatörün Filtre Elemanı Olarak Kullanılması
3-) KENETLEYİCİLER

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

Tüm elektronik cihazlar çalışmak için bir DC güç kaynağına (DC power supply) gereksinim duyarlar. Bu gerilimi elde etmenin en pratik ve ekonomik yolu şehir şebekesinde bulunan AC gerilimi, DC gerilime dönüştürmektir. Dönüştürme işlemi Doğrultmaç (redresör) olarak adlandırılan cihazlarla gerçekleştirilir.

Doğrultma devreleri <u>alternatif akımı</u> (AC) <u>doğru akıma</u> (DC) çeviren devrelerdir. Diyotlarla yapılan doğrultma devreleri genel olarak *yarım* ve *tam dalga* olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilirler.

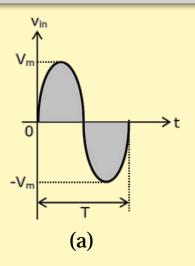
Bu doğrultma devreleri tasarlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta diyotun PIV-PRV (Peak Inverse Voltage/ Peak Reverse Voltage) değeri yani dayanabileceği maksimum ters gerilim değeridir. Eğer diyot üzerine bu PIV değerinden daha fazla ters gerilim uygulanırsa diyot bozulur.

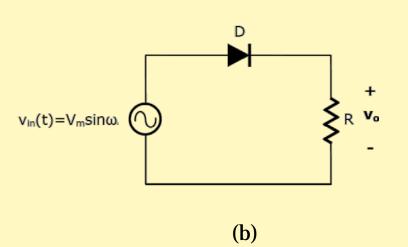
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma: Yarım dalga doğrultma devresi bir adet diyot ile gerçekleştirilir.

Şekilde yarım dalga doğrultma devresi ve bu devreye uygulanan giriş sinyali görülmektedir. Burada E_m sinyalin tepe değeri, T ise peryotu ifade etmektedir.

Yarım dalga doğrultma devresi.

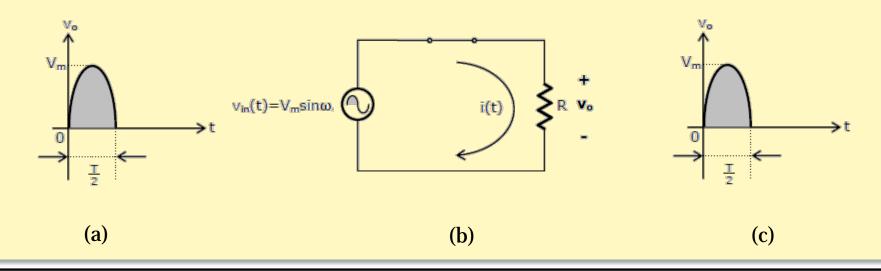

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Giriş işaretinin pozitif alternansında diyot (ideal) Şekil b'de görüldüğü gibi iletime geçerek kısa devre olur. Dolayısıyla pozitif alternans tamamen yük üzerinde görülür. Bu durum Şekil c'deki dalga şeklinde gösterilmiştir.

Yarım dalga doğrultma devresi. Giriş işaretinin pozitif (+) alternansında

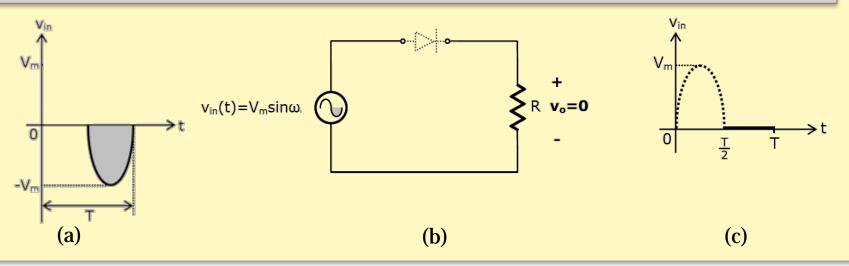
Yarım dalga doğrultma devresinde diyotun iletimde olduğu durum.

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Giriş işaretinin negatif alternansında ise ideal diyot Şekil b'de görüldüğü gibi kesime giderek açık devre olur. Bundan dolayı bu alternansta devreden akım geçmeyeceğinden yük üzerinde herhangi bir gerilim düşümü olmaz. Şekildeki T/2 ~ T peryotu arası çıkış geriliminin sıfır (0) olduğu bu durumu göstermektedir

Yarım dalga doğrultma devresi. Giriş işaretinin negatif (-) alternansında

Yarım dalga doğrultma devresinde diyotun kesimde olduğu durum.

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

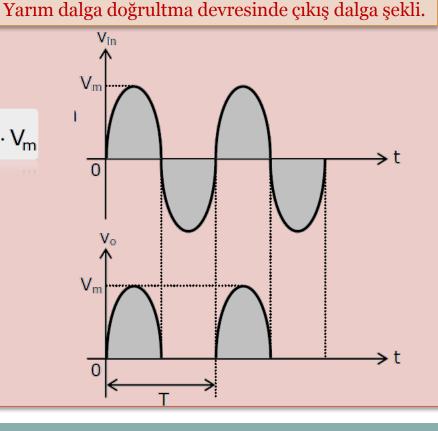
Şekilde yarım dalga doğrultucu devresine uygulanan giriş sinyali ile çıkıştan alınan doğrultulmuş sinyal birlikte gösterilmiştir.

Bu devrede çıkıştan alınan DC gerilimin

Ortalama değeri;

$$V_{avr} = V_{DC(ort)} = \frac{V_m}{\Pi} = 0.318 \cdot V_m$$

$$V_{rms} = \frac{V_{m}}{\sqrt{2}} = 0.707 V_{m}$$

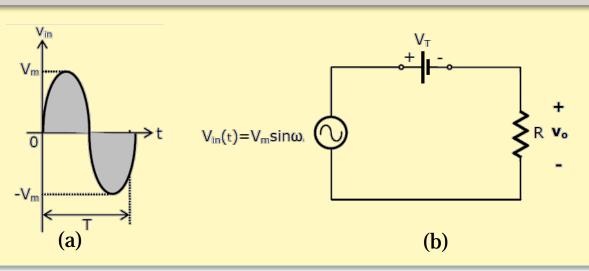

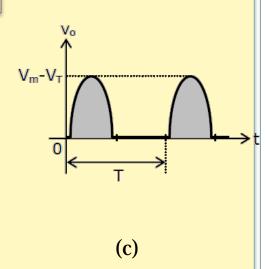
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Doğrultma devresindeki diyot üzerine düşen V_T (eşik gerilimi) gerilimi dikkate alınacak olursa, çıkış gerilimi eşik gerilim değeri kadar azalarak V_m - V_T olur. Şekilde diyotun eşik gerilimi göz önünde bulundurulan eş değer yarım dalga doğrultma devresi, giriş ve çıkış dalga şekilleri birlikte verilmiştir.

Diyotun eşik geriliminin yarım dalga doğrultma devresine etkisi.

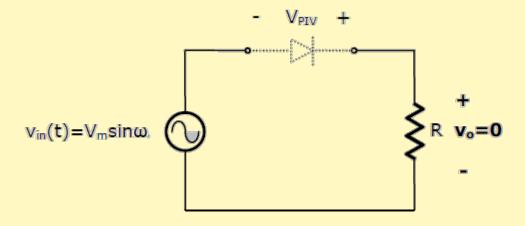

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Yarım dalga doğrulma devresinde pozitif alternans doğrudan çıkışa aktarılır. Fakat negatif alternansta diyot kesimde olacağından yük direnci üzerinde herhangi bir gerilim düşümü olmaz. Negatif alternansın tamamı açık devre olan diyot üzerine görülür.

Yarım dalga doğrultma devresinde PIV değerinin hesaplanması.

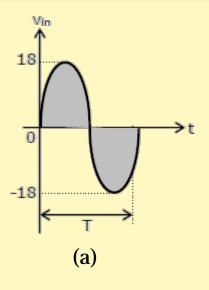

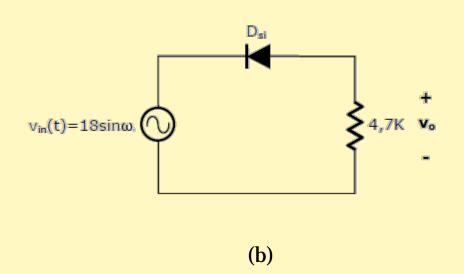
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Örnek Soru:

Şekil (a)'da giriş sinyali, (b)'de devresi verilen yarım dalga doğrultucunun V_o çıkış geriliminin dalga şeklini çiziniz.

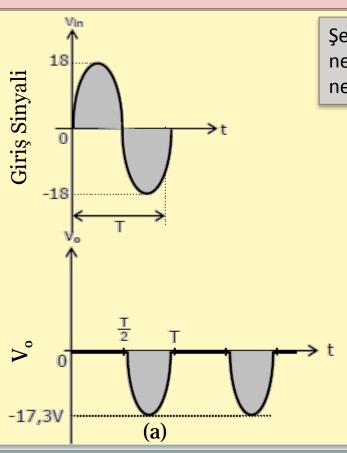

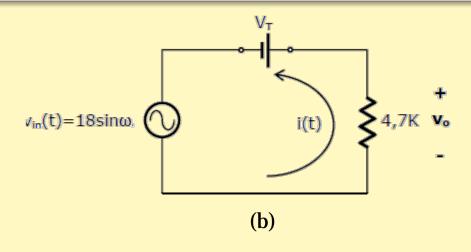
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Yarım dalga doğrultma:

Örnek Soru:

Şekil (b)'deki devreye dikkat edilirse diyot giriş geriliminin negatif alternansında iletime geçer ve dolayısıyla çıkışta negatif DC gerilim elde edilir.

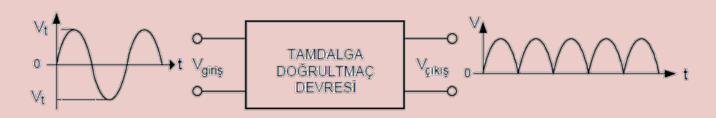
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Yarım dalga doğrultma devresinde çıkış geriliminin ortalama değeri tepe değerinin V_o =0,318 katına eşittir. Bu devrelerde giriş alternansının yarısı kullanılmadığından ortalama çıkış gerilim değerleri küçüktür.

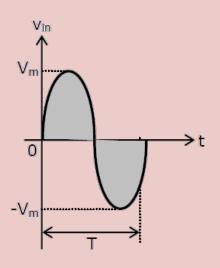
Bu dezavantajı ortadan kaldırmak için her iki alternansında doğrultularak çıkışa aktarıldığı tam dalga doğrultma devresi kullanılır. Böylece çıkıştaki DC gerilimin ortalama değeri iki katına çıkarak Vo=2x0,318=0,636V olur. Şekilde tam dalga doğrultma devresine ait blok görülmektedir.

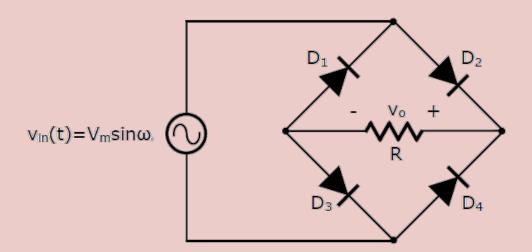

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

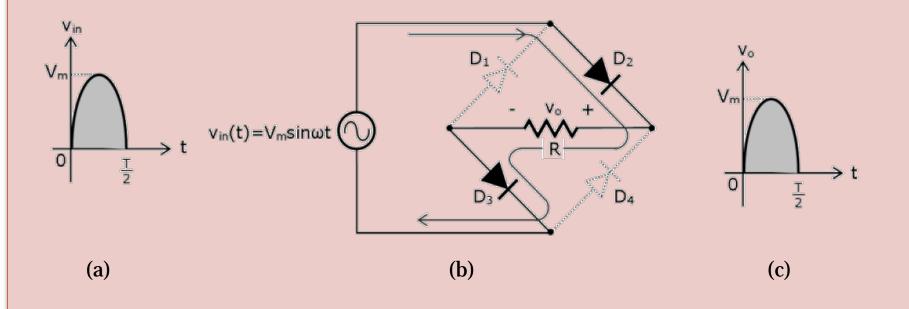
Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultma Devresi ve Giriş Sinyali

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

Köprü tipi doğrultma devresinde, giriş sinyalinin pozitif alternansında $\mathbf{D_2}$ ve $\mathbf{D_3}$ diyotları **iletimde** iken $\mathbf{D_1}$ ve $\mathbf{D_4}$ diyotları **kesimdedir**. Bu durumda akım, Şekilde görüldüğü gibi $\mathbf{D_2}$, \mathbf{R} ve $\mathbf{D_3}$ elemanları üzerinden geçerek devresini tamamlar.

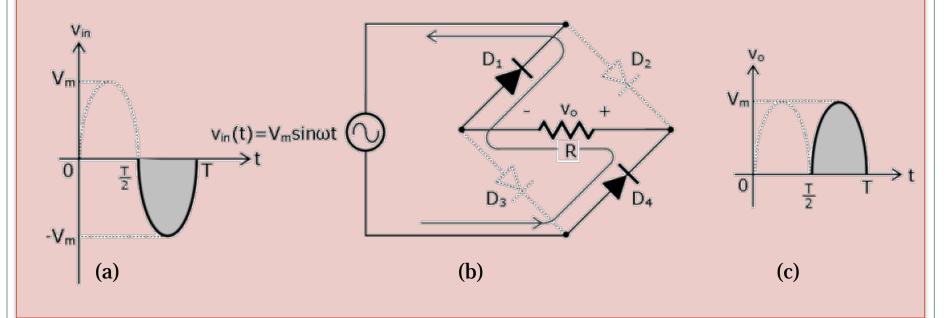

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

Giriş sinyalinin negatif alternansında ise $\mathbf{D_1}$ ve $\mathbf{D_4}$ diyotları **iletimde** iken $\mathbf{D_2}$ ve $\mathbf{D_3}$ diyotları **kesimdedir**. Bu durumda akım, Şekilde görüldüğü gibi $\mathbf{D_4}$, \mathbf{R} ve $\mathbf{D_1}$ elemanları üzerinden geçerek devresini tamamlar. Her iki alternansta da yük üzerinden (R) geçen akımın yönü aynıdır.

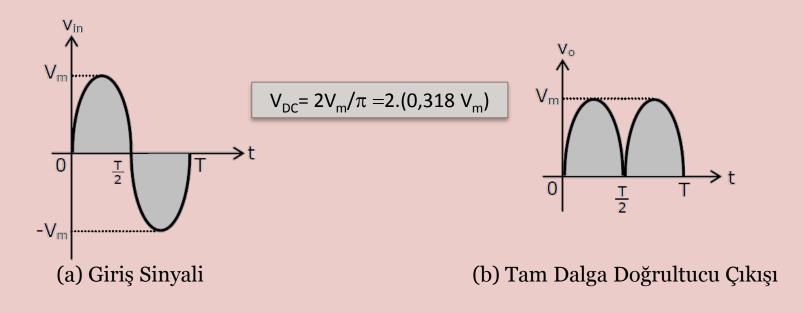

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

Şekil (b)'deki tam dalga doğrultulmuş çıkış sinyalinin ortalama değeri yarım dalga doğrultma devresine göre 2 kat artar. Dolayısıyla çıkış gerilimi doğrultma devresindeki diyotlar ideal kabul edildiğinde aşağıdaki gibi olur.

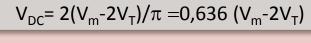

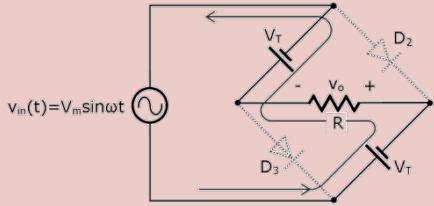
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

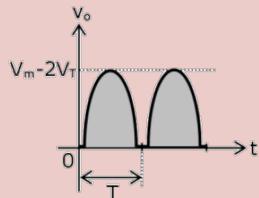
Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

Diyotların eşik gerilimleri göz önünde bulundurulursa bu durumda köprü tipi doğrultma devresinin çıkış gerilimi Vm >> VT için;

(a) Tam Dalga Doğrultucu

(b) Çıkış Sinyali

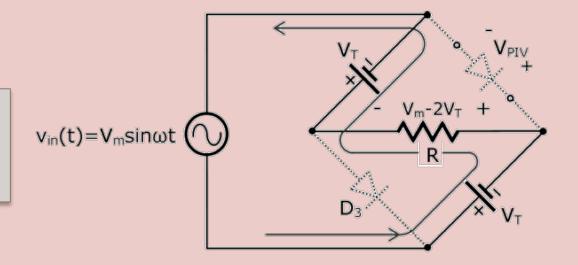
1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

Her bir diyot için aynı olan bu PIV gerilim değeri;

$$V_{PIV} = V_{m} - 2V_{T} + V_{T}$$
 $V_{PIV} = V_{m} - V_{T}$
buradan diyotun PIV değeri:
 $V_{PIV} \ge V_{m} - V_{T}$

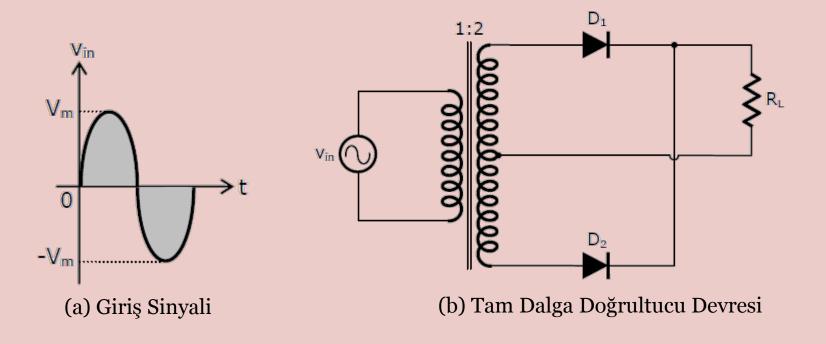

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Orta Uçlu Transformatör Kullanılarak Gerçekleştirilen Tam Dalga Doğrultucu

Orta uçlu transformatörle gerçekleştirilen tam dalga doğrultma devresinde iki adet diyot kullanılır.

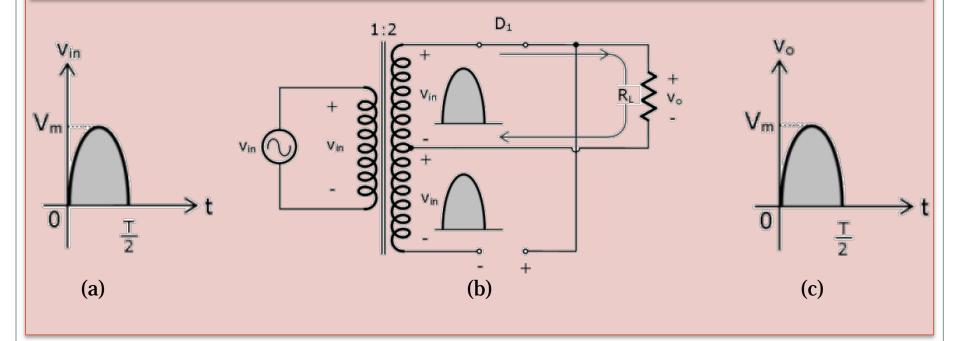

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Orta Uçlu Transformatör Kullanılarak Gerçekleştirilen Tam Dalga Doğrultucu

Giriş geriliminin pozitif alternansında Şekilde görüldüğü gibi $\mathbf{D_1}$ diyotu iletime geçerek **kısa devre** olurken $\mathbf{D_2}$ diyotu ise kesime giderek **açık devre** olur. Bu durumda akım $\mathbf{D_1}$ diyotu ve \mathbf{R} direnci üzerinden geçerek devresini tamamlar.

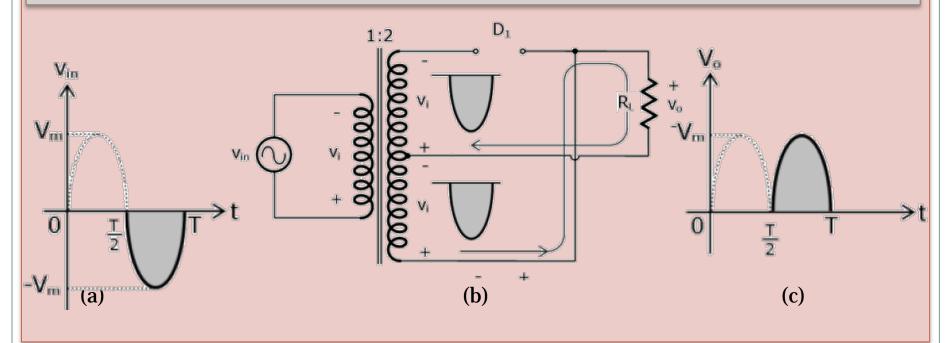

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

Orta Uçlu Transformatör Kullanılarak Gerçekleştirilen Tam Dalga Doğrultucu

Giriş geriliminin negatif alternansında Şekilde görüldüğü gibi $\mathbf{D_2}$ diyotu iletime geçerek **kısa devre** olurken $\mathbf{D_1}$ diyotu ise kesime giderek **açık devre** olur. Bu durumda akım $\mathbf{D_2}$ diyotu ve \mathbf{R} direnci üzerinden geçerek devresini tamamlar ve Şekil (c)'de görüldüğü gibi bir dalga şekli elde edilir.

1-) Diyotlarla Yapılan Doğrultma Devreleri

☐ Tam dalga doğrultma:

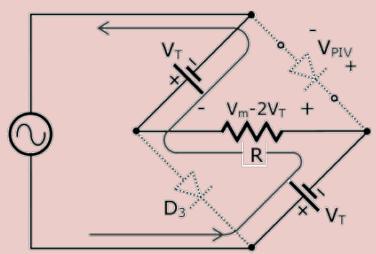
Köprü Tipi Tam Dalga Doğrultucu

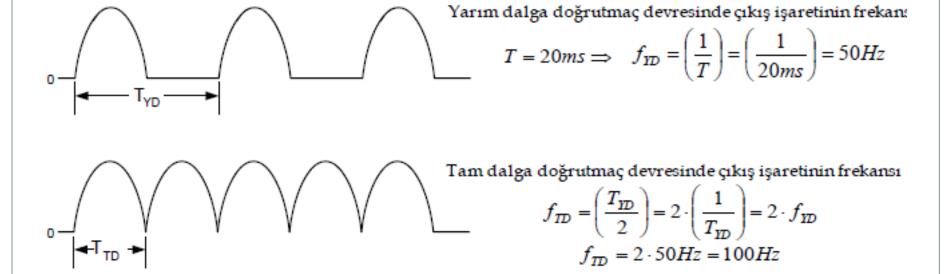
Her bir diyot için aynı olan bu PIV gerilim değeri;

$$V_{DC} = 2(V_m - V_T)/\pi = 0.636 (V_m - V_T)$$

$$V_{PIV} = V_m + 2V_m$$
 $V_{PIV} = 2V_m$
buradan diyotun PIV değeri:
 $V_{PIV} \ge 2V_m$

$$v_{in}(t) = V_{m} \sin \omega t$$

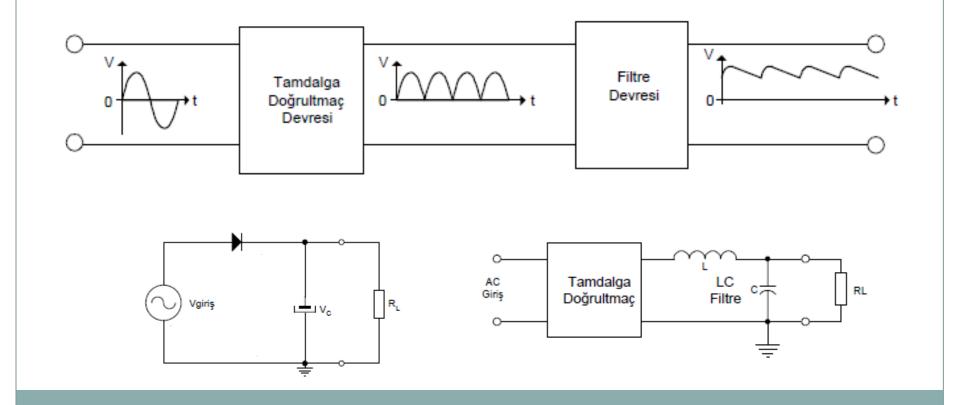

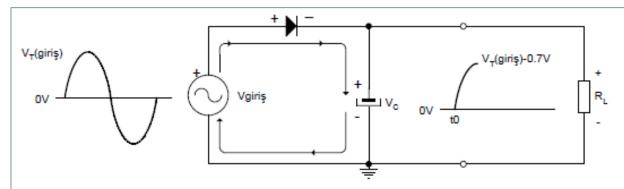
Yarımdalga ve tamdalga doğrultmaç devrelerinde çıkış işaretinin frekansları

DOĞRULTMAÇ FİLTRELERİ

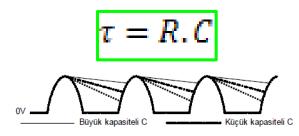
Yarımdalga ve tamdalga doğrultmaç devrelerinin çıkışlarından alınan doğrultmuş sinyal ideal bir DC sinyalden çok uzaktır. Doğrultucu devrelerin çıkışından alınan bu sinyal, darbelidir ve bir çok AC bileşen barındırır.

Elektronik devre elemanlarının tasarımında ve günlük hayatta kullandığımız DC sinyal ise ideal veya ideale yakın olmalıdır. AC bileşenler ve darbeler barındırmamalıdır. Şehir şebekesinden elde edilen doğrultulmuş sinyal çeşitli filtre devreleri kullanılarak ideal bir DC gerilim haline dönüştürülebilir. En ideal filtreleme elemanları kondansatör ve bobinlerdir.

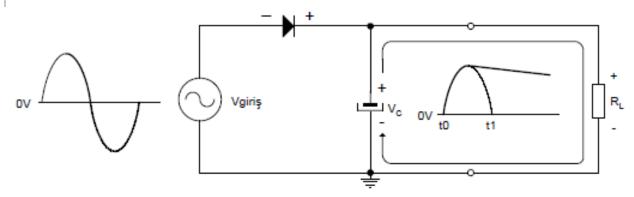

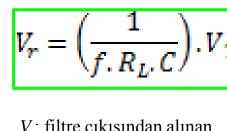
Poizitif alternansta diyot iletken, kondansatör belirtilen yönde şarj oluyor

Filtre kondansatörü değerlerinin çıkış işareti üzerinde etkileri

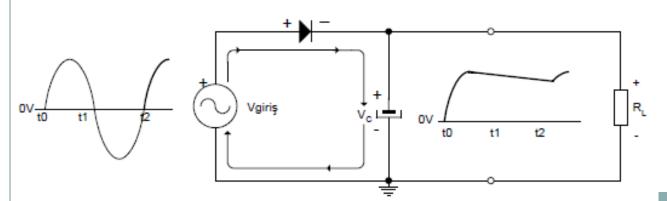

Negatif alternansında diyot yalıtkan, kondansatör Rı yükü üzerine deşarj oluyor.

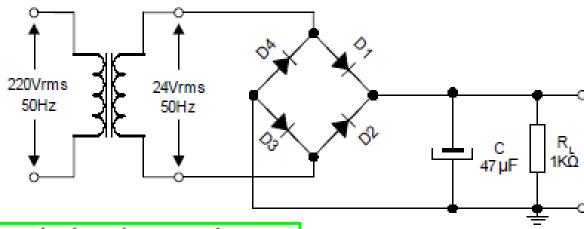
 V_r : filtre çıkışından alınan geriliminin tepeden tepeye dalgalanma miktarıdır.

V_T: filtreye uygulanan giriş işareti tepe değeri.

Yük üzerinde görülen çıkış işaretinin dalga biçimi

Aşağıda verilen tam dalga doğrultmaç devresinin analizini yapınız.

Önce transformatörün sekonder geriliminin tepe değeri

$$V_{T(sek)} = (1.414) \cdot (24V) = 34V$$

Doğrultmaç çıkışında elde edilen doğrultulmuş gerilimin değeri

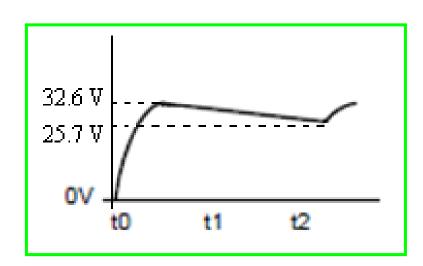
$$V_{T(in)} = (34V - 1.4V) = 32.6V$$

Devre çıkışından alınan işaretin tepeden tepeye rıpıl gerilimi

$$V_r = \left(\frac{1}{f \cdot R_L \cdot C}\right) \cdot V_{T(in)}$$

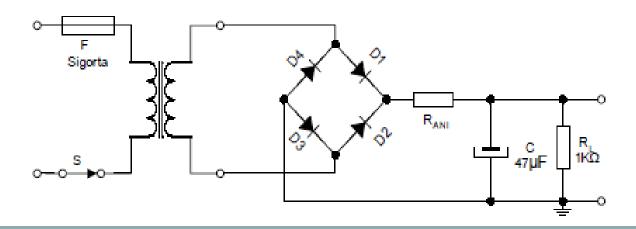
$$V_r = \left(\frac{1}{100Hz \cdot 1K\Omega \cdot 47\mu F}\right) \cdot 32.6V$$

$$V_r = (0.21) \cdot 32.6V = 6.9V$$

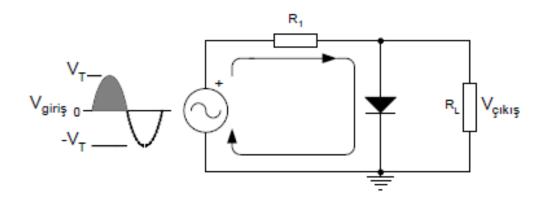

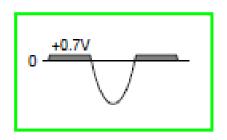
Çıkışında kapasitif filtre kullanılan bir doğrultmaç devresi aşağıdaki şekilde verilmiştir. Bu devrede S anahtarı kapatıldığı anda; filtre kandansatörü ilk anda yüksüz (boş) olduğu için kısa devre etkisi göstererek aşırı akım çeker. Dolayısıyla devreyi korumak amacı ile kullanılan sigorta (F) atabilir. Ayrıca diyotlar üzerinden geçici bir an içinde olsa yüksek akım geçer. Devrenin ilk açılışında oluşan aşırı akım etkisini minimuma indirmek için genellikle bir akım sınırlama direnci kullanılır. Bu direnç şekil üzerinde R_{ANI} olarak tanımlanmıştır. Aşırı akım etkisini minimuma indirmek için kullanılan R_{ANI} direncinin değeri önemlidir. Bu direnç diyot üzerinden geçecek tepe akım değerini sınırlamalıdır. Uygulamalarda bu direnç üzerinde bir miktar güç harcaması olacağı dikkate alınmalıdır.

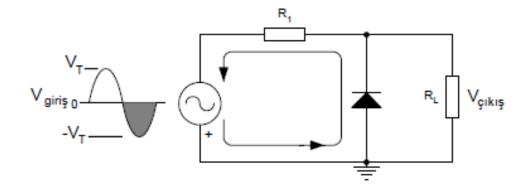
$$R_{\mathit{ANI}} = \left(\frac{V_{\mathit{T(sek)}} - 1.4V}{I_{\mathit{F}}}\right)$$

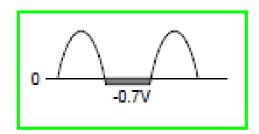

KIRPICI DİYOT DEVRELERİ

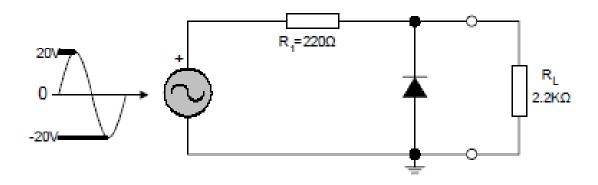

Aşağıda verilen kırpıcı devrenin analizini bir tam peryot için yapınız.

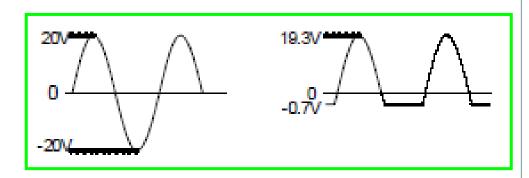
Giriş işaretinin pozitif alternansında diyot açık devredir. Dolayısıyla çıkışta R_L yükü üzerindeki gerilim düşümü;

$$V_{\text{T(out)}} = \left[\frac{R_L}{R_1 + R_L}\right] \cdot V_{\text{T(in)}}$$

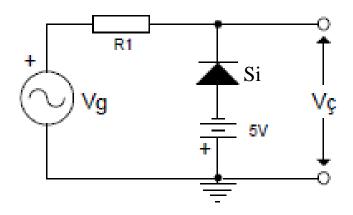
$$V_{\text{T(out)}} = \left[\frac{2.2K\Omega}{100\Omega + 2.2K\Omega}\right] \cdot 20V$$

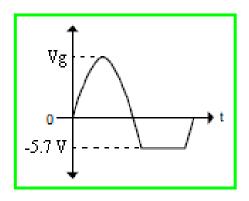
$$V_{\mathrm{T}(out)}=19.13V$$

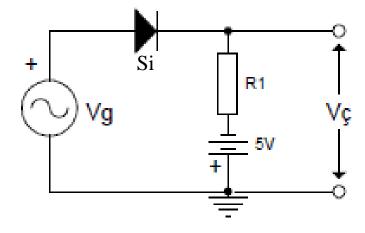
Negatif alternansta ise diyot iletkendir. Dolayısıyla çıkışta -0.7V görülür.

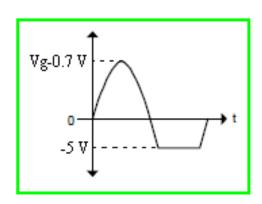

Aşağıda verilen kırpıcı devrenin çıkış sinyalini gösteriniz.

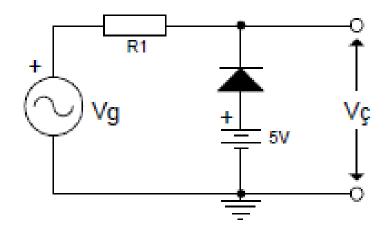

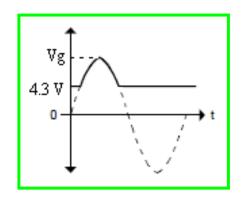

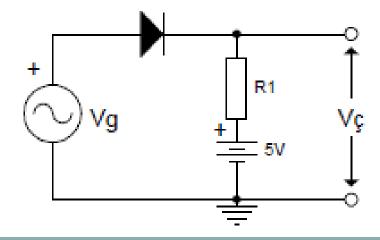

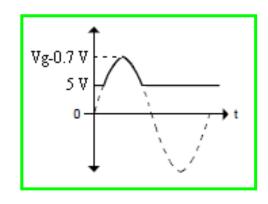

Aşağıda verilen kırpıcı devrenin çıkış sinyalini gösteriniz.

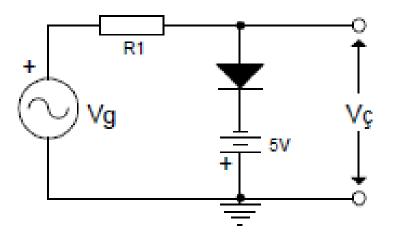

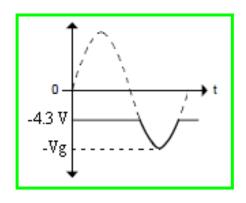

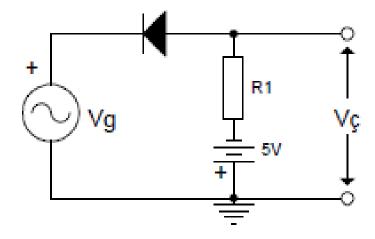

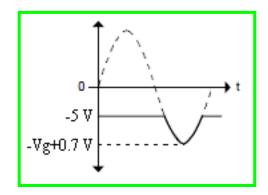

Aşağıda verilen kırpıcı devrenin çıkış sinyalini gösteriniz.

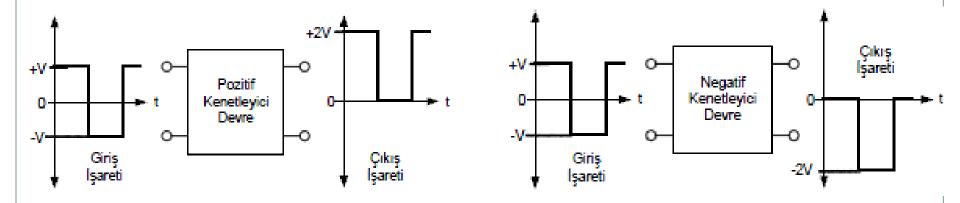

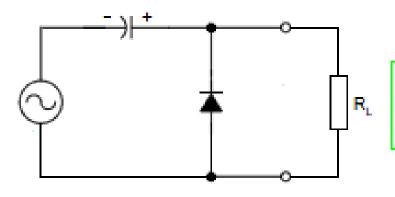
GERILIM KENETLEYICILER

Gerilim kenetleyiciler; girişlerinden uygulanan bir işaretin alt veya üst seviyesini, istenilen sabit bir gerilime kenetlemek veya tutmak amacı ile tasarlanmışlardır.

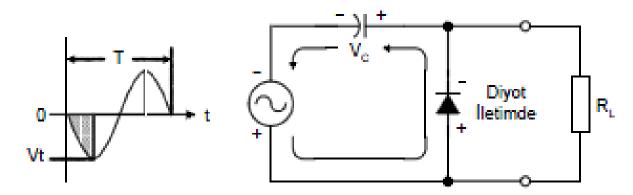
Kenetleme devreleri; pozitif veya negatif kenetleme olmak üzere ikiye ayrılırlar. Pozitif kenetlemede, girişten uygulanan işaretin en alt seviyesi sıfır referans noktasında kenetlenir. Negatif kenetlemede işleminde ise, girişten uygulanan işaretin en üst seviyesi sıfır referans noktasına kenetlenir.

Pozitif Gerilim Kenetleyici

Devrede kullanılan R ve C elemanlarının değeri oldukça önemlidir. Bu elemanların zaman sabitesi (τ=RC) yeterince büyük seçilmelidir.

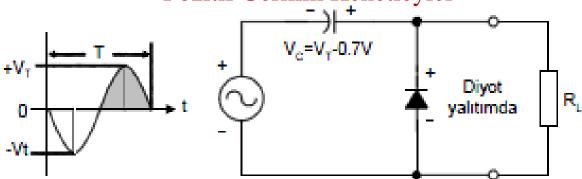

Devre girişine uygulanan işaretin negatif alternansının ilk yarım saykılında; diyot doğru yönde polarmalanır ve iletkendir. Diyot kısa devre etkisi göstereceğinden RL direncinin etkisini ortadan kaldırır. Kondansatör, anında sarj olarak dolar. Kondansatör üzerindeki gerilim;

$$V_C = V_T - (0.7V)$$

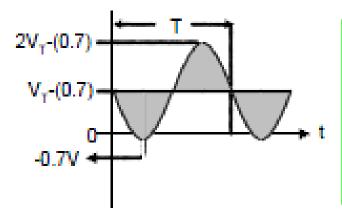
değerine eşit olur. Bu gerilimin polaritesi; şekil üzerinde belirtildiği yöndedir. Giriş işaretinin negatif alternansında; kenetleyici çıkışında (R_I yük direnci üzerinde) 0.7V'luk diyot öngerilimi elde edilir.

Pozitif Gerilim Kenetleyici

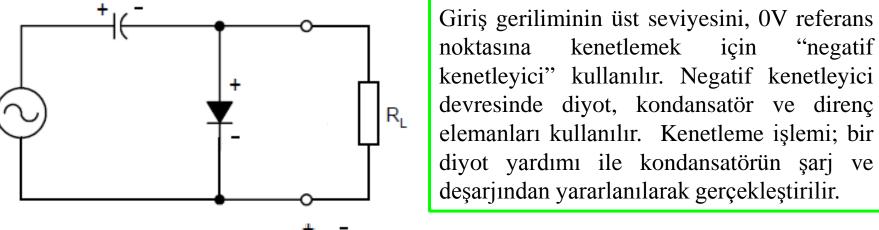
Giriş işaretinin pozitif yarım saykılında ise diyot açık devredir ve üzerinden herhangi bir akım akmaz. R_L yük direnci üzerinde ise; giriş işareti ve kondansatör üzerindeki gerilimlerin toplamı görülür. Devreye K.G.K. uygulanırsa çıkış gerilimi;

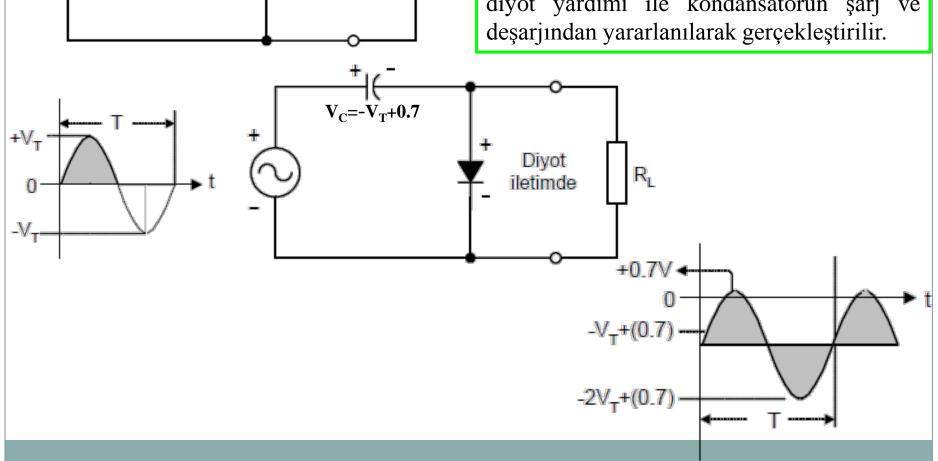
$$\begin{aligned} V_{RL} &= V_C + V_T \\ V_{RL} &= (V_t - 0.7) + V_T \\ V_{RL} &\cong 2 \cdot V_T (-0.7) \end{aligned}$$

Devre girişine uygulanan ve $+V_T$ ve $-V_T$ değerlerinde salınan giriş işareti, kenetleyici devre çıkışında 0V veya 0.7V referans seviyesine kenetlenmiştir. Çıkış işareti artık yaklaşık olarak 0.7V ile $+2V_T$ değerleri arasında salınmaktadır. Giriş işaretinin negatif tepe değeri, 0V (0.7V) referans seviyesine kenetlenmiştir.

Negatif Gerilim Kenetleyici

Polarmalı Kenetleyici V_C=Vm-VA +Vm R_L 100K -Vm -2Vm+V_A V_C=Vm-V_A +Vm 100K RL -Vm